

"לְבַנְיֵינָהּ שֶׁל תּוֹרָה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד רה"י הרב ברוך וידר שליט"א

גיוס בני ישיבות

ובמסירות נפש נוסדו, להיות נופלות בלא תקומה חלילה!¹

"הרב" ביקש מרבה של אנגליה לעשות כל שביכולתו ולדרוש מהממשלה את שחרורם של בחורי הישיבות מהגיוס, כדי להציל את יהדות אנגליה כולה.

היו שפרסמו את המכתב הזה במלחמת השחרור כדי להראות שצריכים לשחרר את בני הישיבות מן הצבא ומן המלחמה.

מו"ר הרב צבי יהודה זצ"ל תקף בחריפות את השימוש במכתב, כיוון שהמכתב הזה נכתב בנוגע למלחמה "שלא היה בה שום עניין לחיוב הצלת נפשות בישראל ובארץ ישראל"². המכתב היה נוגע לאנגליה וגרמניה, אבל כיום יש לפנינו עניין של הצלת נפשות וגם של מצוות כיבוש הארץ – שזו מצווה דאורייתא שהגיע זמנה להתקיים. לכן הוא מגדיר את השימוש באגרת הזו כסילוף וזיוף.

ביטול תורה לצורך מלחמה

באותו זמן פורסם מכתב "למרנן ורבנן ראשי הישיבות מאת אחד הרבנים"³, שעוסק בשאלת הגיוס של בני הישיבות. כותב המכתב

בעזרת ה' נוסף לבאר ולברר את הדברים שעסקנו בהם בשיחה הקודמת, וכך בע"ה לא תצא תקלה על ידינו.

בודאי הדברים מכוונים מאת הבורא יתברך, ורצונו שהדברים יעברו בירור עמוק ונוקב, ומתוך כל השאלות והבירורים ממילא התורה מתעמקת ומתבהרת.

יחס "הרב" זצ"ל לגיוס בחורי ישיבות

בימי מלחמת העולם הראשונה ביקשה ממשלת אנגליה לגייס את בחורי הישיבות למלחמה. "הרב" זצ"ל (ששהה בתקופה זו בלונדון) כתב לרבה הראשי של אנגליה בהתייחסו לבקשה:

"במצב בני הישיבות המתנודד כעת לרגלי הספק אם זכויותיהם יעמדו בעת צרה זו, מתנודד הוא גם כן המצב הרוחני של היהדות כולה בארץ הזאת, ועלינו החובה הקדושה רובצת היא לנסות את כוחנו להצלתה של סגולתנו הרוחנית, אור חיינו ונשמת רוח אפינו, עמדת תורתנו הקדושה במדינה..."

"מטרתנו ברורה היא לנו ואחת היא: להציל את נשמת היהדות בממלכה זו, התלויה בנימין רבים בקיומן של הישיבות האחדות. וברור הדבר, שבשליחותן של הזכויות של חופש בני הישיבה מעבודת הצבא כעת, מטות הן הישיבות, אשר בעמל רב

¹ אגרות הראי"ה ג אגרת תת"י

² מתוך מכתבו, המובא בספר צבא וישיבה עמוד 34

³ נדפס בספר: צבא וישיבה, בהוצאת ישיבת עטרת כהנים

מלחמת שחרור, וב"ה יש לנו צבא ויציבות
מדינית יחסית.

היה הרב זווין זצ"ל עורך האנציקלופדיה
תלמודית, כפי שהעידו בני משפחתו.

התורה והצבא – שלמות אחת

לרב צבי יהודה יש שיטה מסודרת
בעניין זה כפי שלימד אותה בשיחותיו
והדרכתיו.⁷

"מהלך החינוך התורני וכיבוש הארץ
על ידי צה"ל – הם עניין אחד ושלמות
אחת. איך לסדר למעשה את הדברים
באופן מפורט זהו עניין אחר... יש
צורך לברר את הסידורים ההגונים,
אבל באופן כללי כיבוש הארץ היא
מצווה כהגדרת הרמב"ן הידועה
שמצווה מדאורייתא שהארץ תהיה
בידינו ולא בידי אומה אחרת".

מוכן שבשביל מצווה זו אנחנו צריכים
להילחם.

שאלו אותו:

אם אנו עכשיו במצב של מלחמת
מצווה למה אין סוגרים את הישיבה
ומגייסים את כל תלמידיה?

והרב צבי יהודה עונה:

"במידה ויש צורך בהם למלחמה
החיוב מוטל עליהם כעל כולם
כשווה. מעבר לזה יש מקום לבירור
חשבון אמיתי עד כמה הכרחי הדבר".

כעת אין מלחמה, וצריכים לבדוק מה באמת
נצרך והכרחי.

"כל הכבוד וכל ההערצה למרנן
ורבנן, גאוני עיר הקודש. אבל הרשות
ניתנת לשאול: ילמדונו רבותינו, זו
מנין לכם?

זו מנין לכם, שבני תורה ותלמידי
חכמים פטורים מלהשתתף במלחמת
מצווה של עזרת ישראל מיד הצר
הצורך העומד עליו לכלותו
ולהשמירו, חלילה?"

במכתב מברר הרב זווין את הדברים בצורה
מעמיקה, ומסיים:

"דעת התורה? הנה היא פשוטה
וברורה: והזריו (-בהצלת נפשות) הרי
זה משובח ואין צריך ליטול רשות
מבית דין"⁴.

במכתבו הוא מוכיח את דבריו מדברי שר צבא
ה' ליהושע במלחמת יריחו: "אמש ביטלתם
תמיד של בין הערבים ועכשיו ביטלתם תלמוד
תורה"⁵. צבא יהושע נדרש להלחם ביום,
ולאחר הלחימה בלילה היו מתיישבים ליד
הסטנדר ולומדים, לכן מוכיח אותם שר צבא
ה' על ביטול התורה בלילה "ועכשיו שהוא
לילה היה לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם
נלחמים בלילה"⁶. מכאן יש להבין שבזמן
שהיו נלחמים היו פטורים מללמוד תורה.

מדברים אלו ניתן ללמוד על ביטול
תורה לצורך יציאה למלחמה, ולא נראה שיש
מי שיחלוק על כך ברמת העיקרון.

אמנם כיום השאלה מורכבת יותר כיוון
שבסיעתא דשמיא איננו נמצאים במצב של

⁴ יומא פד:

⁵ מגילה ג.

⁶ רש"י שם ד"ה ועכשיו

⁷ הציטוטים לקמן מתוך שיחת הרצי"ה בספר צבא
וישיבה עמודים 8-12

תּוֹכָהּ נִצְאָדִיר⁸, אלו שתי מצוות כלל ישראליות, ויש לחזק את שתיהן. הגדלת התורה בישראל אינה סותרת את מצוות המלחמה⁹.

צריכים אנו להבין שלימוד תורה הוא ערך לאומי, לכן יש מקום לדחייה, והדבר צריך לדרבן אותנו ולחזק את לימוד התורה.

אמנם, למרות חשיבות השירות בצבא, לא בהכרח שנצרך גיוס של כולם, והדבר מצריך ברור אינדיבידואלי. כל אחד צריך לבדוק מה מתאים לו וליכולתו, ולפי זה להחליט על פי האמת. בשביל זה לימדונו חז"ל "עשה לך רב"⁹, וכל אחד יתייעץ עם רבו ויברר מה מתאים ונכון לו.

בשנת תשכ"ח, לאחר מלחמת ששת הימים נערכה פגישה של נציגי הישיבות עם שר הבטחון. בשיחתו למחרת הפגישה סיפר הרב צבי יהודה על מהלך הדברים והסביר את שיטתו¹⁰.

היו שם הרב אברמסקי זצ"ל, הרב גולדוויכט זצ"ל ראש ישיבת ההסדר הראשונה – כרם ביבנה, והיה שם גם הרב צבי יהודה זצ"ל.

תחילה דיבר הרב אברמסקי (שהרב צבי יהודה משבח אותו באופן מיוחד כלמדן גדול וגאון, שכל ספריו מלאים בהירות ומתיקות של תורה), על זכות התורה והישיבות המגינה על עם ישראל, וביקש לא לפגוע חלילה במבצרי התורה.

אחריו ניתנה רשות הדיבור לרב צבי יהודה. הרב צבי יהודה הקדים ודיבר על האוירה:

כפי שהזכרנו מוכח מהגמרא שאם לא הולכים בפועל למלחמה אין היתר לבטל תלמוד תורה:

"כשאין איש הצבא עסוק ממש במלחמה חוזר הוא ללימוד תורה. לכן בעת שלום היו עסוקים בני ישראל במלחמה בפועל, אלא רק ארבו על יריחו, בא מלאך שר צבא ה' להוכיח את יהושע על ביטול תורה. בזמן מלחמה, במידה שהדבר הכרחי, בודאי יש חובה להתגייס ולעסוק במצווה זו של תורה. אבל כשאין חיוב לשרת בצבא, אז חובה לחזור לישיבה לשקוד בתורה. גם בני הישיבה שייכים לצבא. כשיש מצב שמספר אנשים אינם חייבים לאחוז בנשק, אז מכיוון שתורתנו אומנותנו, עלינו לעסוק בתורה. אבל כשיש צורך להשתייך לצבא – כל אחד מאיתנו לפי חשבון אינדיבידואלי – אז גישתנו היא חיובית. מי שהולך לצבא ע"פ צו של הרמטכ"ל, בודאי אינו מנותק מדבר ה' על היותו מעוכב מלעסוק בתורה. אנחנו שייכים לכלל ישראל ולמדינה בלב ונפש".

בהמשך השיחה מסביר הרב צבי יהודה:

אין פטור! אנו לא מנותקים מכלל ישראל. אין כאן שום פטור, ואיננו משתמטים אלא דוחים... אלא קודם כל יש ללמוד כמה שנים בישיבה, לגדול בתורה ולהתחזק ביראת שמים, ואחר כך אפשר ללכת לצבא. אין זו תוכנית כוללת לכולם, אלא חשבון פרטי ע"פ המציאות האינדיבידואלית של כל תלמיד. הצורך במלחמתיות אינו צריך לבטל את עניין "יגדיל

⁸ ישעיה מב כא

⁹ אבות א ו

¹⁰ תיאור הפגישה מתוך שיחת הרצי"ה בספר צבא וישיבה עמודים 20-25

הישיבה לצבא. כל מקרה צריך להתברר ביסודיות ולא מתוך ערכוביה. אנשי הצבא לא יכולים להתערב בעניינים הפנימיים של הישיבות, כמו שראשי הישיבות לא יכולים לקבוע בדברים מיוחדים וספציפיים השייכים לצבא - כדוגמת מקרים של פקוח נפש שיש צורך לשאול בדעת הרופאים".

על אחת כמה וכמה שאיזה פוליטיקאים שרוצים להמשיך את קיומם בממשלה אינם יכולים להתערב בעניינים אלו.

"אבל אם יעלה על הדעת לסדר כפיה סיטונית-כללית זה יהיה אסון למדינה".

מבחינה עקרונית הרב צבי יהודה בדעה אחת עם ראשי הישיבות, שלא יתכן לכפות על הישיבות לשלוח את תלמידיהם לצבא (שלא בזמן מלחמה). אמנם יש לו גישה אחרת לחלוטין והוא מתייחס למדינה ולצבא מתוך אהבה ומתוך כבוד, תוך שהוא מדגיש איך כולנו אותו עם, כולנו עובדי ה'. אם מישהו חושב שהוא יותר ממישהו אחר או מישהו אחר יותר ממנו, אזי יש לו בעיה מוסרית ערכית.

העובדה שלא שייך לכפות על גיוס כולל, אינה סותרת את הצורך בתיקון. מי שמנצל את הזכות הזאת שלא כראוי חובה עליו לתקן את המצב ולשאת בעול עם כל ישראל, וזו חובה א-להית כלפי רבונו של עולם. חובת התיקון מוטלת גם על היחיד וגם על הציבור בכללו.

אך אלו הלומדים יומם ולילה וממיתים עצמם באהלה של תורה, אין עניין שהמדינה תכפה

"אנחנו לא שני צדדים, כאילו הם אנשי הצבא ה'קוזקים' התקיפים, ואנחנו המבקשים והמתחננים".

"עלינו לברר בירור יסודי את עצם מציאותנו... כולנו עבדי ה' וישראל עמו, כל אחד במקצוע שלו.

כולנו עם ישראל. הגמרא בברכות¹¹ אומרת "אני בריה וחברי בריה... כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכותו". בסוגיה זו מחמת המתח הכרוך בה אנו עלולים לאבד את המבט המאחד הבסיסי הזה.

בהמשך, הרב צבי יהודה מבאר שלמרות האחדות הזו, לא שייך לכפות על גיוס כולל של בני הישיבות:

"היחס החיובי והנכון של הישיבות אל המדינה והצבא הוא עניין חשוב וצורך חיוני, אבל עד כמה שאני מסור לצבא, בכל אופן יש תלמידים שאני מעכב כמה שנים. אני מתנגד לכך שצעירים הראויים להשתלם באישיות הרוחנית יצאו לשרת..."

"איש על מַחְנֵהוּ נְאִישׁ עַל דְּגָלוֹ"¹², בבניין עם ישראל ורוח ישראל – אבל ביחד. הישיבות מכוונות את חיי הנשמה של האומה, ומזה נמשכת קדושת הנשק והמשק... אין להעלות על הדעת סידור עניינים אלה מתוך כפיה. כל סיטונות אסורה. לא יתכן שכל תלמידי הישיבות ילכו לצבא, וגם לא יתכן שכולם לא ילכו. אלא יש לערוך בירור אישי על כל אחד ואחד, מתוך גדלות רוחנית, ומתוך שייכות הדדית אמיתית בין

¹¹ יז.

¹² במדבר א נב

נריה, והרב שמעון כהן שליט"א ראש מוסדות בית מוריה, כולם ת"ח מובהקים.

וכך הם כותבים בפסק ההוראה:

"אנו רבני בית ההוראה לענייני ציבור רואים בהתגייסות לצבא במציאות בה אנו חיים כיום גיוס למלחמת מצווה, וקוראים לצעירים להתגייס ליחידות הקרביות ביותר.

אולם בשל ההכרח לבצר את רוח עמנו ושמירת חוסנה וצביונה של מדינתנו כמדינתו של העם היהודי מחד, ולאור בירור הצרכים הביטחוניים שבהם אנו מצויים מאידך, יש להוסיף ולהתמיד בדרך שקבע בזמנו ראש הממשלה הראשון דוד בן גוריון, בהסכמת כל ראשי הממשלה שכיהנו אחריו, שמי שתורתו אומנותו, כל עוד הוא שקוע בלימוד התורה, יש לאפשר לו להמשיך בלימודו ולא לחייבו להתגייס לצבא.

מדינת ישראל נתונה בסכנות רוחניות קשות ביותר ולכן חשוב שבעתיים להגביר את לימוד התורה ולתמוך בלומדיה, וכפי שקבעו בעבר רבותינו, גדולי התורה של הדור הקודם הרב אברהם שפירא זצ"ל והרב מרדכי אליהו זצ"ל, שיש לחזק את הישיבות ולומדי התורה ואין לגייס את מי שתורתו אומנותו.

אנו פונים אל ממשלת ישראל בקריאה שלא ליצור קרע בעם ולא להעביר חוק המחייב צעירים להפסיק את לימוד התורה הקדושה. ונקוה שזכות לימוד התורה הקדושה תעמוד לזכות העומדים על משמר ארצנו וערי אלוקינו".

אותם לשום דבר אחר, ואדרבה הם מועילים למדינה ומחזקים אותה.

אילו היה צורך מידי בחיילים, ברור הדבר שלא היה ניתן לדחות את השירות הצבאי אפילו ביום אחד, שהרי אין אפשרות להתעכב אפילו רגע בענייני פיקוח נפש, כשם שאם יהודי ח"ו טובע בנהר יש להצילו באותו רגע גם אם אנו מתפללים שמונה-עשרה.

הכרעות כלליות – ע"פ התורה

כלומדי תורה אנחנו צריכים לברר כל דבר מתוך עמדה תורנית-הלכתית, לא מתוך רגשי הלב, אפילו אם זהו לב שבוער באהבת העם והארץ.

ודאי ישנם כאלו שהאהבה מביאה אותם למחשבות כאלו ואחרות, אבל יושבי בית המדרש יודעים שביורר אמיתי ועמוק נעשה באופן שיכלי ונוקב. כשם שמבררים סוגיה הלכתית פשוטה, כל שכן שצריכים לברר גם סוגיות של כלל ישראל. סוגיות אלו מורכבות ומסובכות ומצריכות בירור מעמיק, ולכן אנחנו צועדים בהם בעקבות רבותינו שהורו לנו את הדרך. את המבט הזה ניתן לשמוע וללמוד בשיעורים הקבועים בישיבה בשיחות הרב צבי יהודה ובשיחות נוספות שהועברו במהלך השנה.

שמחתי שמחה גדולה כשראיתי שנתפרסם לאחרונה פסק של בית ההוראה לענייני ציבור. בבית ההוראה הזה יושבים ת"ח גדולים, הרב דוב ליאור שליט"א ראש ישיבת ניר קרית ארבע ורב העיר, ת"ח עצום שאין חולק על גדולתו, הרב אליקים לבנון שליט"א ראש ישיבת אלון מורה ורב הישוב, הרב מיכאל הרשקוביץ שליט"א רב הישוב

נתרגם את הדברים למעשה. אף שלא תמיד נוח לנו לשמוע זאת, אנו רואים שרבש"ע כל הזמן דוחף אותנו להיות עוד יותר אמיתיים, והדברים פונים למי שזה נוגע ללב שלו באמת.

למעשה מתבקש מתוך הדברים האלה, שנתחזק ונוסיף בלימוד התורה. נשקיע את זמננו בתורה מבלי לעגל פינות, וגם בימי חמישי שלפני שבת חופשית לא נקדים ללכת הביתה כתינוק הבורח מבית הספר. זהו דבר פשוט ומינימאלי, אם אין איזה צורך הכרחי באמת. מי שהולך כנראה יש לו צורך גדול, אבל כל אחד יהיה אמיתי עם עצמו.

נתעצם כולנו בלימוד תורה, בבנייה רוחנית ובתפילה לרבש"ע. נפנה לרבש"ע שהשיב אותנו לארצנו, והכניס אותנו למצב המסובך הזה שבו עלינו להילחם באויבים מבחוץ ובנוסף לעשות זאת מתוך שותפות אמיתית בין סוגים שונים של יהודים: "אנחנו רוצים לשמור על התורה שלך, על האמת שלך, על הרוח של עם ישראל!"

בודאי זכות התורה תגן ותציל את כל עם ישראל מכל האיזמים הפנימיים והחיצוניים שמקיפים אותנו מכל עבר.

"חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד עַמָּנוּ וּבְעַד עַרְי אֶל־לְהִינוּ, וְהָ יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינֵינוּ"¹³.

זו היא תורה. רגילים לחשוב שאלות על עוף או הלכות נידה שואלים את הרב, אך הדבר נכון שבעתיים בשאלות כגון אלו עם כל המורכבות שבהם, אלו שאלות כלל ישראליות.

לא פוליטיקאים הם שיקבעו לנו מהי 'השקפת התורה' בעניינים כאלו. אף אם בפועל אנו נשלח אותם לייצג אותנו, אין זה אומר שהם בדיוק מבטאים את האמת התורנית. בשביל זה יש אנשי תורה ות"ח.

המסקנה המתבקשת מכל זה, שאנו חלק מעולם התורה הכללי, וכולנו שותפים לדרך התורה שלא שייך לכפות על גיוס של לומדי תורה.

מאת ה' היתה זאת

המצב הנוכחי מוליד אי אלו קולות הקוראים לתקן מה שצריך תיקון. אם כך גזר ועורר רבש"ע אז כנראה שיש בזה איזו אמירה בשבילנו. הרי הוא שמנהיג את העולם ובודאי ברצונו הגענו לברר כעת את סוגיית התורה בעם ישראל. אנחנו צריכים לחשוב פעמיים על מצבנו בתחום הזה, וכל אחד ואחד צריך לחשוב ולברר לגבי עצמו.

רבש"ע דורש מעולם התורה: "היו אמיתיים!" הרי הדבר ברור שהשתייכות לסקטור מסויים אינה באמת קובעת אם אתה פטור או חייב בגיוס, אלא שאם אתה לומד תורה אזי עכשיו אתה עוסק במצווה של לימוד תורה, ולכן הינך כעת פטור מן המצווה. ואם תהיה מלחמה חלילה, יצטרכו לשאול את ראשי הישיבות אם לסגור את הספר וללכת למלחמה.

